

10 kysymystä nuorten poliittisesta osallistumisesta¹

Lasse Siurala, Nuorisotoimenjohtaja

(1) Onko nuorten poliittinen aktiivisuus polarisoitunut?

”Suomen nuoriso näyttää jakautuneen selkeästi kahtia. Toinen puoli äänestää eduskuntavaaleissa, toinen ei. Toinen puoli on jossain määrin kiinnostunut politiikasta, toinen ei. Toinen puoli keskustelee vaaleista toisten ihmisten kanssa, toinen ei. Toinen puoli joko on mukana erilaisten kansalaisjärjestöjen toiminnassa tai ainakin heillä on sidos niihin. Toisella puolella tätä sidosta ei ole.”²

- Kuinka selkeää tällainen kahtiajakautuminen on? Onko kyse polarisoitumisprosessista kahteen laadullisesti vastakkaiseen nuorisoryhmään: niihin, joka haluavat ja osaavat valvoa omaa etuaan ja niihin, joilla ei haluja tai kykyjä ole? Voidaanko silloin enää puhua edustuksellisen demokratian toteutumisesta?
- Mikä on se kriteeri, joilla nuoret jakautuvat näihin kahteen ryhmään: mitkä tekijät jakavat nuoria aktiivisiin ja passiivisiin? Voiko passiiviseen osaan vaikuttaa?

(2) Miksi nuorten kiinnostus politiikasta kasvaa, mutta ei äänestysinto?

Vuonna 1979 nuorten äänestysprosentti oli 75 %, mutta vuonna 1999 enää 53% ja vuonna 2003 54%. Viime kunnallisvaaleissa nuorten äänestysprosentti Helsingissä oli 36. Tämä on yleiseurooppalainen tendenssi. Samaan aikaan kyselytutkimukset ovat osoittaneet nuorten kiinnostuksen politiikasta kasvaneen. Vuonna 1991 40% vastasi olevansa melko tai erittäin kiinnostunut politiikasta, kun vuonna 2003 vastaava luku oli 54%. Tämä on myös eurooppalainen tendenssi.

- mitä nämä kaksi tendenssiä oikein kertovat?
- Miten sitä, että nuorten kiinnostus politiikkaan on lisääntynyt, voisi käyttää hyväkseen äänestämiseen mobilisoinnissa?

(3) Miksi nuoret ovat 13 v kiinnostuneita politiikasta, mutta 18 v ovat passiivisia äänestäjiä?

Anne Halsall³ on tutkinut englantilaisten nuorten suhdetta politiikkaan. Hänen mukaansa 13 ja 15 vuotiaana nuoret ovat vielä kiinnostuneita politiikasta vaikkakin jo alkaneet tuntea epäluottamusta poliitikkoja kohtaan. Tutkijan mukaan 15-18 vuoden iässä tämä epäluulo vahvistuu ja johtaa siihen, että 18 vuotiaana äänestämisen into on jo kadonnut. Miksi 15-18 vuoden iässä kiinnostus politiikkaan rapautuu? Mitä pitäisi tehdä, että se säilyisi tai vahvistuisi?

- Onko Anne Halsallin analyysissä itua kun hän sanoo, että (1) pitäisi päästä nuorempaan äänestämään, (2) pitäisi olla enemmän samanikäisiä ehdokkaita, joihin voisi samastua ja luottaa ja (3) pitäisi olla rutkasti enemmän osallisuuskokemuksia: ” se mikä näyttää nuorten poliittiselta apatialta voi olla reaktio siihen, että ei ole vaikutusmahdollisuuksia”?

(4) Mitä tehdä vakaumuksellisesti ei-äänestäville?

Tutkimusten mukaan varsin merkittävä osa äänestämättä jättäneistä tekee sen harkittuna ja tietoisena protestina. He eivät äänestä siksi, että eivät löytäisi oikeaa puoluetta tai omia näkemyksiään vastaavaa ehdokasta, vaan siksi, että katsovat, että edustuksellinen demokratia ei kanavoi kansalaisten intressejä.

- miten tähän ilmiöön tulisi suhtautua: organisoida aggressiivinen suostuttelukampanja tyyliin ”vain mäntti jättää äänestämättä” vai luopua suosiolla yrityksistä kääntymään heitä? Ovatko vakaumuksellisesti ei-äänestävät järjestelmän välttämätön paha vai vakavasti otettava osoitus siitä, että edustuksellinen järjestelmä ei enää riittävästi kanavoi kansalaisuutta? Pitäisikö, jälkimmäisessä tapauksessa, tehdä jotain olennaista suorien vaikuttamismahdollisuuksien lisäämiseksi – erityisesti nuorille (niiden julkinen legitimointi, mahdollisuuksien avaaminen, suoran vaikuttamisen julkisen tuen lisääminen jne)?

(5) Ovatko puolueet kiinnostuneitakaan nuorisojärjestöistään?

Belgialainen tutkija Marc Hooghe⁴ väittää, että puolueet eivät nykyään ole kovin kiinnostuneita nuorisojärjestöistään monistakin syistä: (1) nuoret äänestävät usein ’liian’ radikaalisti (vasemmalta tai oikealta (Suomessa Tony Halme)) eivätkä tue valtuutettuja, (2) demografisten muutosten takia nuoret ovat

katoava luonnonvara, joten heihin ei kannata investoida, (3) puolueet vaikuttavat nykyään enenevässä määrin median välityksellä, jolloin jäsenistön – myös niiden nuorisojärjestöjen - merkitys ja niihin satsaaminen vähenee ja (4) poliittisia nuorisojärjestöjä tarvitaan vain puolueiden eliitin kasvattamiseen, joten massarekrytointiin ei ole tarvettakaan. Kysymys ei liitykään siihen miksi nuoret eivät ole kiinnostuneita poliittisista nuorisojärjestöistä vaan siitä, että puolueet eivät ole kiinnostuneista nuorisojärjestöjensä kannatuksesta.

- Missä määrin analyysi pitää paikkansa? Mikäli näin olisi, mitä pitäisi tehdä, poliittisten nuorisojärjestöjen 'arvovallan palauttamiseksi'? Ja edelleen, miten poliittisten nuorisojärjestöjen katu-uskottavuus vakavasti otettavana vaikuttamiskanavana (eikä vain puolueiden johtajakoulutusohjelmana) nuorten silmissä kohenisi?

(6) Nakertavatko uudet/vaihtoehtoiset osallistumisen muodot edustuksellisen demokratian legitimitettä ja toimintamahdollisuuksia?

Nuorten keskuudessa ovat lisääntyneet sellaiset osallistumisen muodot kuten elämäntapapolitiikointi, aktivismi ja yhden-asian liikkeet (sodanvastaisuus, kapitalismikritiikki, vaihtoehtoinen globalisaatio, ympäristö, eläinten oikeudet, sukupuolikiusaukset..), verkkojen ja kulttuuristen ilmaisujen kautta vaikuttaminen jne. Mutta mikä on näiden 'vaihtoehtoisten' vaikuttamistapojen ja edustuksellisen demokratian kautta vaikuttamisen välinen suhde? Voi esittää kolme tulkintaa: (1) uudet osallistumismuodot korvaavat edustuksellisen demokratian kautta vaikuttamisen ('erosio' -oletus), (2) uudet muodot täydentävät edustuksellisia järjestelmiä uusilla teemoilla ja toimijoilla ('komplementaarisuus' -oletus) ja (3) erilaiset osallistumismuodot elävät toisistaan riippumattomasti ('riippumattomuus' -oletus).

- Eroosio -oletuksen puolesta puhuu se, että äänestysaktiivisuuden lasku on tapahtunut samanaikaisesti kun nuoret ovat alkanet ilmaista itseään uusien kanavien ja tapojen kautta: aktivistit ja elämäntapapolitiikointijat eivät koe tarvetta äänestää?
- Riippumattomuus oletusta taas tukee tutkimus Espanjasta⁵. Marraskuussa 2001 opiskelijat mobilisoituivat massamielenosoituksiin hallituksen yliopistolainsäädäntöä vastaan, jonka koettiin heikentävän opiskelijoiden asemaa, Marraskuussa 2002 öljytankkeri Prestige upposi Galician rannikolla ja vahinkojen korjaaminen jäi vahvasti kansalaisliikkeiden ja kansalaisten harteille kun hallitus ei itse ryhtynyt riittäviin toimenpiteisiin ja helmikuussa 2003 levisi ympäri maata laaja erityisesti nuoria aktivoinut Irakin sodan vastainen protestiaalto. Tutkimusten mukaan näillä tapahtumilla ei kuitenkaan ollut mitään vaikutusta näitä seuranneiden valtiollisten ja paikallisten vaalien äänestysaktiivisuuteen tai hallituspuolueiden saamaan kannatukseen.
- Komplementaarisuus -oletuksen puolesta puhuvat suomalaiset politiikan tutkijat. Villiina Hellsten katsoo, että radikalismi ei murena äänestämisen innokkuutta, paremminkin se laajentaa poliittista repertuaaria poliittisuuden uusille areenoille, tuo vaihtoehtoisia maailman ja merkitysten tulkintoja ja uusia vuorovaikutuksen muotoja⁶. Pia Lundbomin mukaan konventionaaliset ja ei-konventionaaliset poliittisen toiminnan keinot voivat elää rinnakkain yksilön keinovalikoimassa ja ne ovat nostaneet poliittiseen keskusteluun asioita, jotka perinteisesti eivät sinne ole kuuluneet⁷
- Entä kulkeeko uria kansalaisliikkeistä puolueisiin?

(7) Onko nuorten uusi suhde politiikkaan sen pilkantekoa?

Kari Paakkunaisen mukaan nuorten suhde politiikkaan on muuttunut siten, että sitä ei enää leimaa pelkkä 'politiikkapierujen' inhoaminen, vaan asenne, jossa politiikka otetaan huomioon ja jota leimaa 'elastisuus, pelaaminen ja ironia'. Postmodernin ajan epävarmuus heijastuu nuorten suhteessa politiikkaan; kokeillaan erilaisia näkökulmia politiikkaan, äänestetään tilanne- ja fiilisperusteisesti, näytellään tarpeen vaatiessa kunnon kansalaista, huiputetaan politiikan tutkijoita kyselytutkimusten vastauksissa ja suhtaudutaan poliittisiin kysymyksiin keveän ironisesti. Samalla aktivistinuorten toimintaan ilmaantuu uusia piirteitä kuten lyhytjänteinen innostuminen, hauskan pito, huumori, yhteisöllisyys ja luovuus. Aikuisilla ja pitkälinjan poliitikoilla on vaikeuksia ymmärtää, miksi katujen valtaus on yhtä juhlaa ("reclaim the streets party", "to resist is to create") ja miksi Lontoon anti-Bush miekkareissa (syksyllä 2003) nuoret osoittivat mieltään tanssimalla, ilakoimalla ja heiluttelemalla hilpeähenkisiä banderolleja.

- Eikö ole politiikkaan pilkkaa se, että siihen ei suhtauduta vakavasti ja pitkäjänteisesti, vaan ironisen kepeästi?
- Tarvitaanko poliittisen toiminnan kurin ja arvostuksen palautusta vai uusien muotojen mukaan menemistä: ymmärrys, tilan antaminen, sietäminen, tuki, hyväksyntä, yhteistyö?
- Attacin toimintaan osallistuneita nuoria tutkinut Geoffrey Pleyers⁸ nimittää heitä 'vapaiksi elektroneiksi', henkilöiksi, jotka eivät taivu järjestelmän osiksi, vaan ovat toiminnallisia yksiköitä, jotka impulsiivisesti ja ei-ohjatusti singahtelevat paikasta toiseen: voiko tällaisen toimintatavan varaan rakentaa demokraattisesti toimivaa järjestelmää?

(8) Miksi kotona ei puhuta politiikkaa?

Poliittista sosiaalisuutta perheissä tutkinut Edward Horowitz sanoo, että demokraattinen päätöksenteko sekä kommunikatiivisuus ja pohdiskelu kodin ilmapiirinä lisäävät nuorten poliittista aktiivisuutta.

- Miksi kotona ei pohdiskella asioita, puhuta politiikasta tai edes ei ylipäättään puhuta?

(9) Miksi poliittisia kysymyksiä ei käsitellä kouluissa, nuorisotaloilla ja muilla kasvatustilastoilla?

Marjatta Bardy on sanonut, että nykykuorilla ei ole riittävästi mahdollisuuksia pohtia kysymyksiä: "Kuka minä olen? Mitä haluan elämästäni? Mikä minusta tulee?" Kriittiset koulututkijat (mm. Civic -tutkimus) väittävät, että "poliittisten ja moraalisten kysymysten pohdiskelu on jätetty Suomessa institutionaalisesti kesannolle". Aktiivinen kansalaisuus edellyttää paitsi koulun yhteiskuntaopin edustuksellisen demokratian järjestelmän faktapainotteista kuvausta, myös niiden pohjana olevien poliittisten ja moraalisten kysymysten omakohtaista pohdiskelua ja debatoimista, motiivin herättämistä yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen, osallistumisen taitojen harjoittelua sekä myönteisiä kokemuksia siitä, että osallistuminen kannattaa.

- Kunnallisella nuorisotoiminnalla on 'julkisena kasvattajana' tässä velvoite, mutta mitä nuorisojärjestöt, erityisesti poliittiset nuorisojärjestöt yhdessä tai erikseen kunnallisen nuorisotoiminnan, mahdollisesti myös muiden hallintokuntien (koulu) kanssa voisi tehdä nuorten moraalisten, yhteiskunnallisten ja poliittisten pohdiskelujen lisäämiseksi?

(10) Miksi politiikka ei tunkeudu nuoren arkeen?

Juha Suoranta⁹ sanoo, että kasvattajien on mentävä sinne "missä todellisuuden merkityksistä tosiasiaa kamppaillaan". Tällä hän tarkoittaa sitä nykykuoren kulttuurista ympäristöä, jossa hän elää: medioita ja vapaa-ajan harrastuksia. Medioiden muodostamissa kulttuureissa nuorille muodostuvat käsitykset siitä mikä on oikein ja väärin, mikä haluttavaa, mikä ei, miten kannattaa toimia, miten ei. Näihin käsityksiin vaikuttavat sanomat ovat avointa tai hyvin suurella määrällä piiloviestintää. Joka tapauksessa – kuten Suoranta sanoo – kulttuuri on 'medioitunut' ja kasvatusta on siirtynyt kasvatustilastoilta mediakulttuurin alueille. Vapaa-ajan harrastukset taas ovat harrastuksia, joissa usein vain tavoitellaan henkilökohtaista mielihyvää, rikotaan ennätyksiä tai pelataan pisteistä. Mitä poliittisia merkityksiä näillä tilastoilla tuotetaan?

- Kuinka tärkeä asia on 'mediakulttuurin lukutaito' (mediakulttuurin sanomien kriittinen tarkastelu)? Miksi vapaa-ajan harrastuksessa ei voi olla poliittista ulottuvuutta? Miten poliittiset nuorisojärjestöt voivat tunkeutua sanomallaan nuoren arkeen? Entä miten kunnallinen nuorisotoimi voi edistää 'mediakulttuurista lukutaitoa'?

¹ Kysymykset perustuvat osin 24-29.11.2003 Strasbourgissa järjestettyyn EU:n ja Euroopan Neuvoston tutkijakonferenssiin "What about political youth participation?" ja tästä artikkelista toimitettu versio on ilmestynyt Nuorisotyö -lehdessä 3/2004

² Sakari Nurmela ja Juhani Pehkonen: "Nuoret ja vuoden 2003 eduskuntavaalit"

³ Anna Halsall: The political attitudes of 13 and 15 year olds in Wales and England, Strasbourg 2003

⁴ Marc Hooghe: Youth organisations within political parties. Strasbourg 2003

⁵ Daniel Blanch: Political participation and disaffection among youth in Spain, Strasbourg 2003

⁶ Villiina Hellsten: Uusi politiikka ja poliittisen osallistumisen moninaistuminen: haaste edustukselliselle demokratialle? Kirjassa "Kyllä politiikalle, mutta..." toim. Kari Paakkunainen, 2003

⁷ Pia Lundbom: "Hei kaveri – millä välineillä äänestät?" Mitä demokratia, vaalit ja poliittisen osallistumisen keinot merkitsevät nuorille? kirjassa "Kyllä politiikalle, mutta..." Toim. K. Paakkunainen.

⁸ Geoffrey Pleyers: From political disillusionment to a new culture of participation: young alter-globalisation activists' involvement and commitment, Strasbourg 2003

⁹ Juha Suoranta: Kasvatusta mediakulttuurissa, Vastapaino 2003